CEVAPLI KİTAPÇIK

Soru	1	2	3	4	5	6	7	Toplam
Puan	15	15	15	15	15	13	12	100

7 açık uçlu / kısa cevaplı soru · 100 puan. Yanıtlarında istenen işlem, gerekçe ve kanıtı göster.

Yazılı provasıdır. Okulunun seçtiği senaryoyu kontrol et.

1. İki dönüm noktası · 15 puan

1040 Dandanakan Savaşı, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluş sürecinde belirleyici oldu. 1071 Malazgirt Savaşı, Anadolu'ya Türk yerleşmesini hızlandıran gelişmelerin önünü açtı.

Olayları kronolojik sırayla yazınız. Sonuçlarının ortak ve farklı bir yönünü belirtiniz.

Örnek yanıt

Dandanakan 1040, Malazgirt 1071 sırasıyla gerçekleşmiştir. İki savaş da Türklerin siyasi varlığı ve yayılışı üzerinde belirleyici etkiler oluşturmuştur. Dandanakan devletin kuruluşunu güçlendirirken Malazgirt Anadolu'da yerleşme ve siyasi oluşumlara zemin hazırlamıştır.

• Dandanakan 1040, Malazgirt 1071 sırasıyla gerçekleşmiştir.

• İki savaş da Türklerin siyasi varlığı ve yayılışı üzerinde belirleyici etkiler oluşturmuştur.

• Dandanakan devletin kuruluşunu güçlendirirken Malazgirt Anadolu'da yerleşme ve siyasi oluşumlara zemin hazırlamıştır.

Dikkat: İki savaşın aynı coğrafyada ve aynı sonuçla gerçekleştiğini düşünmek.

2. Miryokefalon ve Kösedağ · 15 puan

1176 Miryokefalon'da Türkiye Selçukluları Bizans'a karşı başarılı oldu. 1243 Kösedağ'da Moğollar karşısında yenilgi, Türkiye Selçuklularının siyasi gücünü zayıflattı.

Bu iki mücadelenin Anadolu'daki Türk siyasi varlığına etkilerini karşılaştırınız. Sonuçların aynı yönde olmadığını kanıtlayınız.

Örnek yanıt

Miryokefalon, Bizans'ın Anadolu'yu geri alma çabalarını zayıflatarak Türk varlığını güçlendirmiştir. Kösedağ yenilgisi Moğol baskısını artırıp Türkiye Selçuklu otoritesini zayıflatmıştır. Biri siyasi gücü pekiştirirken diğeri bağımlılık ve parçalanmayı artıran koşullar oluşturmuştur.

• Miryokefalon, Bizans'ın Anadolu'yu geri alma çabalarını zayıflatarak Türk varlığını güçlendirmiştir.

• Kösedağ yenilgisi Moğol baskısını artırıp Türkiye Selçuklu otoritesini zayıflatmıştır.

• Biri siyasi gücü pekiştirirken diğeri bağımlılık ve parçalanmayı artıran koşullar oluşturmuştur.

Dikkat: Türk tarihindeki bütün savaşları yalnız ilerleme veya yalnız gerileme şeklinde okumak.

3. Devlet teşkilatında iki iz · 15 puan

Selçuklularda Türk hükümdarlık geleneği sürerken sultan unvanı ve İslam dünyasındaki yönetim kurumları da önem kazandı. Devlet işlerinde divanlar görev yaptı.

Bu tabloda bir süreklilik ve bir değişim belirtiniz. Kültürel etkileşimin devlet teşkilatına etkisini açıklayınız.

Örnek yanıt

Türk hükümdarlık geleneğinin sürmesi sürekliliktir. Sultan unvanı ve İslam dünyasındaki kurumların benimsenmesi değişime örnektir. Yeni dinî ve siyasi çevreyle etkileşim, önceki gelenekler korunurken yönetim yapısına yeni unsurlar katmıştır.

• Türk hükümdarlık geleneğinin sürmesi sürekliliktir.

• Sultan unvanı ve İslam dünyasındaki kurumların benimsenmesi değişime örnektir.

• Yeni dinî ve siyasi çevreyle etkileşim, önceki gelenekler korunurken yönetim yapısına yeni unsurlar katmıştır.

Dikkat: Yeni kurumların bütün eski gelenekleri bir anda ortadan kaldırdığını sanmak.

4. İkta ve askerî hizmet · 15 puan

Selçuklu ikta uygulamasında belirli toprakların vergi gelirleri hizmet karşılığında görevlilere ayrılabiliyordu. Bu gelirler asker yetiştirilmesine de katkı sağlıyordu; toprağın kendisi özel mülk olarak verilmiş sayılmıyordu.

İktanın maliye ve ordu için birer işlevini açıklayınız. Vergi geliri hakkı ile toprak mülkiyetini ayırınız.

Örnek yanıt

Vergi gelirinin hizmete ayrılması, görevlerin merkez hazinesinden doğrudan maaş yükü olmadan karşılanmasına katkı sağlar. Gelirle asker yetiştirilmesi askerî gücün desteklenmesini sağlar. Geliri kullanma yetkisi toprağın şahsa özel mülk olarak devredilmesiyle aynı değildir.

• Vergi gelirinin hizmete ayrılması, görevlerin merkez hazinesinden doğrudan maaş yükü olmadan karşılanmasına katkı sağlar.

• Gelirle asker yetiştirilmesi askerî gücün desteklenmesini sağlar.

• Geliri kullanma yetkisi toprağın şahsa özel mülk olarak devredilmesiyle aynı değildir.

Dikkat: İktayı toprağın sınırsız kişisel mülkiyete verilmesi sanmak.

5. Karma ordu yapısı · 15 puan

Selçuklu ordusunda hükümdara bağlı gulam askerleri, ikta askerleri ve Türkmen kuvvetleri gibi farklı unsurlar bulunuyordu.

Bu yapının Türk askerî geleneği ile yeni kurumları birlikte taşıdığını iki unsurla gösteriniz. Farklı birlikleri aynı amaç doğrultusunda yönetmenin bir gereğini açıklayınız.

Örnek yanıt

Türkmen kuvvetleri önceki Türk askerî gelenekleriyle ilişkilendirilebilir. Gulam veya ikta sistemi farklı örgütlenme biçimlerinin orduya katıldığını gösterir. Ortak komuta, görev paylaşımı ve koordinasyon farklı birliklerin birlikte hareket etmesi için gereklidir.

- Türkmen kuvvetleri önceki Türk askerî gelenekleriyle ilişkilendirilebilir.
- Gulam veya ikta sistemi farklı örgütlenme biçimlerinin orduya katıldığını gösterir.
- Ortak komuta, görev paylaşımı ve koordinasyon farklı birliklerin birlikte hareket etmesi için gereklidir.

Dikkat: Ordunun tek tür birlikten oluştuğunu varsaymak.

6. Kervansaray ve yerleşme · 13 puan

Bir çalışma için hazırlanan kaynak kartları: A—Kervansaraylar ticaret yollarında yolculara ve kervanlara hizmet verirdi. B—Bazı şehirlerde pazarlar ve zanaat atölyeleri yoğunlaşırdı. Kartlar doğrudan tarihî belge alıntısı değildir.

Ticaret ile şehirleşme ilişkisine yönelik bir araştırma sorusu yazınız. İki karttan hareketle bir çıkarım yapıp bunu sınamak için ek kaynak öneriniz.

Örnek yanıt

Kervansaray bulunan güzergâhlarda pazar ve yerleşmeler nasıl gelişmiştir gibi ilişki kuran bir soru uygundur. Ticaret yollarındaki hizmet ve pazarlar ekonomik canlılığı artırarak yerleşme ve şehirleşmeyi desteklemiş olabilir. Vakfiye, yol haritası, şehir kaydı veya arkeolojik buluntu gibi bir kaynakla çıkarım sınanabilir.

- Kervansaray bulunan güzergâhlarda pazar ve yerleşmeler nasıl gelişmiştir gibi ilişki kuran bir soru uygundur.
- Ticaret yollarındaki hizmet ve pazarlar ekonomik canlılığı artırarak yerleşme ve şehirleşmeyi desteklemiş olabilir.
- Vakfiye, yol haritası, şehir kaydı veya arkeolojik buluntu gibi bir kaynakla çıkarım sınanabilir.

Dikkat: İki karttan bütün şehirlerin aynı sebeple kurulduğu sonucunu çıkarmak.

7. Ahilik ve şehir yaşamı · 12 puan

Ahilikte meslek eğitimi, ürün kalitesi ve esnaf arasında dayanışma önemsenirdi. Şehirlerde benzer mesleklerin aynı çarşı çevresinde toplanabildiği görülür.

Bu bilgilerden esnaf örgütlenmesi ile şehir hayatı arasında iki ilişki kurunuz. İlişkilerden birini araştırmak için sorulabilecek bir soru yazınız.

Örnek yanıt

Meslek eğitimi ve kalite anlayışı, şehirde üretimin sürekliliği ve güvenini destekler. Esnaf dayanışması ve çarşı çevresinde toplanma, iş birliğini ve ticari ilişkileri kolaylaştırır. Ahilikteki meslek eğitimi çarşıdaki üretim kalitesini nasıl etkiliyordu gibi araştırılabilir bir soru yazılabilir.

- Meslek eğitimi ve kalite anlayışı, şehirde üretimin sürekliliği ve güvenini destekler.
- Esnaf dayanışması ve çarşı çevresinde toplanma, iş birliğini ve ticari ilişkileri kolaylaştırır.
- Ahilikteki meslek eğitimi çarşıdaki üretim kalitesini nasıl etkiliyordu gibi araştırılabilir bir soru yazılabilir.

Dikkat: Ahiliği yalnız ürün satılan bir pazar yeri sanmak.